

АНАКРЕОНТ

Анакреонт (Анакреон) (*Ἀνακρέων*) — (бл. 570 — бл. 485 рр. до н. е.) — давньогрецький поет, представник сольної лірики (меліки).

Ім'я	Анакреонт (Анакреон)
Дата народження	бл. 570 р. до н. е.
Місце народження	м. Теос (Мала Азія)
Дата смерті	бл. 485 р. до н. е.
Місце смерті	м. Теос (Мала Азія)
Місце поховання	м. Теос (Мала Азія)
Alma mater	
Напрями діяльності	поет

ЗМІСТ

1. Життєпис
2. Творчість
3. Цитати
4. Визнання
5. Твори
6. Література
7. Автор ВУЕ

Життєпис

Анакреонт народився й провів молодість в іонійському місті Теосі (Мала Азія), але напередодні загарбання Теоса персами емігрував і решту життя мешкав переважно при пишних дворах еллінських тиранів (самоського — Полікрата, афінського — Гіппарха та ін.), насолоджуючись тамтешніми розкішшю, розвагами та спілкуванням із придворними.

Найдовше він жив у знаменитого Полікрата, фактично володаря Середземномор'я, чий торговий флот досягав Єгипту та чорноморського узбережжя на території сучасної України. Хоча Полікрат був підступним деспотом, проте цінував вишукану поезію і дружні стосунки з

високоосвіченим і блискуче вихованим Анакреонтом, котрий сприяв вивищенню авторитету самоського тирана в античному світі (елліні-колоністи слухали Анакреонтові рядки далеко від Самосу).

Після смерті Полікрата (522 р. до н. е.) поет переїхав до Афін, куди його запросив Гіппарх, син знаменитого Пісістрата, приславши по Анакреонта пишно прикрашений 50-весельний корабель. У Афінах Анакреонт також став придворним поетом і приятелював із батьком *Перикла*. Після вбивства Гіппарха він переїхав до Фессалії, де жив при дворі Елекратіда.

Помер поет у поважному віці (бл. 85 р.), швидше за все, в своєму рідному Теосі.

Творчість

Придворна література цінувалася не стільки за глибину й оригінальність розробки якихось проблем чи жанрів, скільки за легкість і витонченість стилю. Тому довершена поезія Анакреонта, де втілилися провідні мотиви його творчості (оспівування життєвих насолод і безтурботно-веселого ставлення до життя), при дворах усіх тиранів, де він перебував, знаходила поціновувачів.

Анакреонт продовжував традиції сольної лірики, що їх розробляла ще *Сапфо* (7 ст. до н. е.). Проте дух і пафос його поезії стали діаметрально протилежними: для Сапфо кохання — це всеохопна пристрасть, яка проймає її ліричну героїню до глибини душі, натомість для Анакреонта взаємини закоханих є однією з розваг, життєвих насолод, тож не варті глибоких почуттів і переживань. Іноді він навіть прямо пародіював свою велику попередницю, запозичуючи “канву” її ключових творів, але переінакшуючи їхній пафос “до навпаки” (так, на присвячений богині кохання схвильовано-проникливий вірш Сапфо “Гімн Афродиті” він відгукнувся легко-іронічною поезією “Гімн Діонісу”, присвяченою богові виноробства).

Емблематичним для творчості Анакреонта є його відомий вірш:

Кобилице фракіянку, чом од мене ти втікаєш,
Косо дивлячись на мене, ніби справді неук я?
Почекай, тобі вудила я накину і скерую,

Взявши повід, біг твій бистрий на призначену мету.
Нині ти лише по луках вільно скачеш і пасешся,
Досі, мабуть, не траплявся вершник сміливий тобі.

*(Анакреонт. Кобилице фракіяно... // Кочур Г. Третє відлуння.
Поетичні переклади. К. : Український письменник, 2008. С. 45).*

Тут традиційний для еллінської поезії паралелізм «чарівна жінка – породиста кобилка» (див. *Алкман*) набув відвертого грайливо-еротичного звучання: примхлива фракіянка порівнюється з необ'їждженою кобилицею, а досвідчений у коханні ліричний герой — зі сміливим вершником, звиклим «об'їжджати кобилиць».

Проте, сповідуючи культ насолоди, поет водночас дотримувався античного принципу «міра понад усе» та шанував лад навіть у хмільному застіллі. Недаремно характерним «заспівом» поезій Анакреонта є звернення до прислуги з наказом принести вина й води (греки не вживали нерозведеного вина, а розбавляли його водою в різних пропорціях залежно від характеру бенкету), а також заклики до гостей дотримуватися чину («пити не як скіфи»), не вести за столом важких розмов про «многослізну війну» тощо.

Водночас тематично-настрійний діапазон творчості Анакреонта є значно ширшим за оспівування розваг і насолод: він розмірковував над сенсом людського буття, описував скарги знедоленої молодої жінки, яка очікує смерті як порятунку, психологічно тонко відтворював почуття старої людини, котра боїться смерті:

Сивина вкриває скроні, голова моя сріблиться,
Молоді літа відрадні проминули; зуби слабнуть.
Відліта життя солодке — небагато вже лишилось.
Зупинить ридань не можу, бо мене лякає Тартар,
Бо страшить Аїда темне підземелля; важко в нього
Увійти; коли ж увійдем — повороту нам не буде.

*(Анакреонт. Сивина вкриває скроні // Кочур Г. Третє відлуння.
Поетичні переклади. К. : Український письменник, 2008. С. 44).*

Проте в пам'яті нащадків А. залишився як веселий сивочолий оспівувач любові до життя, його втіх і насолод, «грайливого, витонченого та веселого еротизму» (А. Тахо-Годі). Недаремно його ім'я стало своєрідною емблемою згаданих (т. зв. «анакреонтичних») умонастроїв.

Цитати

Золотоволосий Ерот мене
Знову поцілив пурпурним м'ячем —
Дівчину в барвних сандалях тепер
Каже мені забавляти.
Лиш запишалося кляте дівча, —
З Лесбосу славного родом воно, —
Та й осміявши мою сивину,
Іншому звабно моргає.

(Переклад Андрія Содомори // Ковбасенко Ю. І. Антична література : посібник для студентів. К. : КУБГ. 3-тє вид., випр. і доповн., 2015. С. 101).

Принеси води, юначе,
І вина подай швиденько
І вінки духмяні з квітів,
Щоб з Еротом поборотись.
Ну же, пиймо не як скіфи,
Що без пісні сидять тихо.
Не люблю я нудьгувати:
На бенкеті з вином разом
Давай пісню, серцю милу.
Про Ерота, що пов'язки
Із пахучих носить квітів,

Пісню буду співати:
Він володар над богами
Й людей також підкоряє.

(Переклад Андрія Содомори // Ковбасенко Ю. І. Антична література : посібник для студентів. К. : КУБГ. 3-тє вид., випр. і доповн., 2015. С. 102).

Визнання

Анакреонт є чи не найвідомішим і найцитованішим античним поетом. Ще елліни включили його (поруч із Алкеєм, Алкманом, Сапфо та ін.) до «Канону дев'яти ліриків».

Земляки поставили поетові в Теосі статую, викарбували його силует на монетах (де він сидить або стоїть із лірою).

На афінському Акрополі було встановлено статую Анакреонта, створену знаменитим Фідієм.

До наших часів дійшли лише окремі уривки творів А., зате від пізньої античності (очевидно, від доби еллінізму) збереглася ціла збірка наслідувань його творів, т. зв. «анакреонтичні вірші». Вона вміщувала лише 59 творів і була додана до т. зв. «Палатинської антології», збірки творів античних поетів, укладеної в 10 ст. візантійцем Костянтином Кефалою, яку в 14 ст. було вкотре доповнено.

Саме ця доповнена збірка та деякі вірші Горация і стали тими зразками, що їх уважали «анакреонтичними» й наслідували європейські поети доби Відродження, Просвітництва, а також 19 ст.: Вольтер і Парні — у Франції, Глейм — у Німеччині, Державін, Батюшков, молодий Пушкін — у Росії.

Інтерпретацію мотивів та образів Анакреонта знаходимо також у творчості українських поетів: С. Руданського, Олександра Олеся, Дм. Павличка та ін. Окремі вірші А. українською мовою переспівали І. Франко, Т. Франко, В. Маслюк, переклали М. Білик, Г. Кочур, А. Кримський, В. Маслюк, А. Содомора.

Твори

1. Анакреонт // Кочур Г. Третє відлуння. Поетичні переклади. К. : Український письменник, 2008. С. 44–45.
2. Наслідування Анакреонта // Кочур Г. Третє відлуння. Поетичні переклади. К. : Український письменник, 2008. С. 45–46.

Література

1. Анакреонт // Пашенко В. І., Пашенко Н. І. Антична література : підручник для ВНЗ. К. : Либідь, 2008. С. 159–163
2. Зварич В. З. Анакреонт // Лексикон античної словесності / за ред. М. І. Борецького, В. З. Зварича. Дрогобич : Коло, 2014. С. 48–49.
3. Зварич В. З. “Анакреонтика” // Лексикон античної словесності / за ред. М. І. Борецького, В. З. Зварича. Дрогобич : Коло, 2014. С. 49.
4. Ковбасенко Ю. І. Анакреонт // Антична література : посібник для студентів. К. : КУБГ. 3-тє вид., випр. і доповн., 2015. С. 99–102.
5. Ковбасенко Ю. І. Анакреонтика // Антична література : посібник для студентів. К. : КУБГ. 3-тє вид., випр. і доповн., 2015. С. 103–104.
6. Ярхо В. Н., Полонская К. П. Античная лирика. М. : Высшая школа, 1967. 212 с.

© Ю. І. Ковбасенко, 2018